

Олександр ХАРЧЕНКО,
генеральний директор Українського національного
інформаційного агентства «Укрінформ»

ЯК УКРАЇНІ ДОНЕСТИ СВІТОВІ ПРАВДУ ПРО ВІЙНУ

Анотація. У статті йдеться про те, що демократичні норми свободи слова, плюралізму, розмаїття думок і поглядів, за які так довго боролася і продовжує боротися Україна, вражені війною. Вони не зникли, але змінилися. Війна надала їм більшої гостроти. Окупація Криму та російська агресія на Сході України поділили інформаційний простір на «чорне» та «біле», між якими дуже важко знайти півтони.

Укрінформ став частиною Мультимедійної платформи іномовлення України. Мультимедійна платформа демонструє системний підхід до української інформаційної присутності за кордонами країни.

Ключові слова: Укрінформ, засоби масової інформації, гібридна війна, пропаганда, російський режим.

На п'ятому році протистояння російському агресору та жорстокої війни на Сході, від якої стікає кров'ю вся країна, прийшло холодне розуміння того, що ця трагедія, яку штучно принесли на миролюбну землю України, моторошна суміш жорстокості, ворожнечі, брехні, військової підступності та безчестя, потік ненависті та остраху, який щодня ллється на Україну з російських «зомбоящиків» – уся ця біда надовго. Саме тому варто визнати очевидну річ. Ті демократичні норми свободи слова, плюралізму, розмаїття думок і поглядів, за які так довго боролася та продовжує боротися Україна, – усі ці здобутки також вражені війною.

Вони не зникли, але змінилися. Війна надала їм більшої гостроти. Окупація Криму, російська агресія на Сході України розділили інформаційний простір на «чорне» та «біле», між якими дуже важко знайти півтони.

Тож заклики до пацифізму або неприйняття насильства нині схожі на готовність до капітуляції та сприймаються як частина ворожої інформаційної гри. І коли деякі відомі міжнародні організації вимагають від українських журналістів максимального плюралізму думок, а від української

влади безумовного дотримання найменших нюансів свободи слова, як із цим бути? Як донести до європейських чиновників всю «гібридність» наших українських реалій?

До прикладу: минулої осені, коли виповнився рік від незаконного арешту в Москві кореспондента Укрінформу Романа Сущенка, агентство надіслало цю новину трьом десяткам європейських інформаційних структур. Знаєте, скільки агентств відгукнулось? Одне. Натомість, якби таким же незаконним чином було заарештовано журналіста Франс Прес чи Асошіейтед Прес, поза сумнівом, підтримка була б куди відчутнішою.

Сформулюємо питання простіше – чи має право український журналіст на безпристрасність, на плюралізм, на врахування діаметрально протилежних думок щодо війни та миру в умовах, коли держава в зіткненні з ворогом виборює своє право на існування?

Чинне українське законодавство у сфері ЗМІ, зокрема Закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення та радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та інші базові законодавчі акти в цій сфері надають нам, як фахівцям, широке трактування прав та свобод журналістів і медіа, визначають шляхи конституційного права громадян на отримання інформації та на свободу слова.

Але є в цьому принаймні одна фундаментальна проблема. Усі перераховані вище закони є законами мирного часу. «Особливий період» жодним чином у цих законах не відображений.

Кроком уперед, безумовно, стала Доктрина інформаційної безпеки, яка була затверджена Указом Президента України в лютому 2017 року. Але й цей документ, який констатує агресію Росії проти України, як країни-окупанта ще й у інформаційній сфері, визначає головні загрози та шляхи їх подолання, але навіть цей документ є рамковим і не пропонує сталих або універсальних рішень. Водночас, із медіа щодня перед кожним постають питання, пов'язані з війною.

Донести правду до неукраїнського читача та глядача сьогодні складно ще з однієї причини. Якщо йдеться про російських людей, це є ще складнішим, оскільки кремлівський режим уже давно масштабно застосовував та щоденно продовжує застосовувати інформаційну зброю проти власного народу. Це є одним із головних злочинів путінського режиму. Спеціальна пропаганда зазвичай застосовується проти населення країни-ворога, або ж на окупованих територіях. У випадку сучасної Росії величезний арсенал пропаганди влада спрямувала на власних громадян, створила для них, практично, альтернативну реальність, у якій Росія – це «оточена фортеця», яка перебуває в облозі суцільних ворогів.

Але й на цьому російський режим не зупинився. Далі цю потужну зброю було застосовано проти інших країн – згадаймо вплив на британський Брексіт, американські, іспанські та інші вибори.

Російській пропагандистській машині, яка чітко працює в координатах «єдіноточія», складно протистояти ще й із тієї причини, що в Україні проводиться роздержавлення ЗМІ.

Один із наших зарубіжних власкорів навів приклад, який можна вважати доречним у цьому контексті. Під час саміту НАТО в Бухаресті у 2008 році (так, це саме той саміт, де було проголошено, що Україна і Грузія стануть членами Альянсу, що за кілька місяців спровокувало агресію Росії в Грузії) Генеральний секретар, тоді це був Яап де Гооп Схеффер, під час підсумкової прес-конференції оголосив про створення телевізійного каналу НАТО. Журналісти відреагували негайно, і буквально в лоба очільнику НАТО прилетіло запитання – чому Альянс вважає можливим витратити гроші платників податків на власну пропаганду? Схеффер як досвідчений дипломат дав відповідь, яку можна віднести до «класики» дипломатичного жанру. «Ви, журналісти, як професіонали, завжди намагаєтеся зважати на позиції всіх сторін, які беруть участь у подіях. Ми започаткували телевізійний канал НАТО, щоби краще доносити до вас позицію союзників у Альянсі. Ви, безумовно, можете вважати це пропагандою та ігнорувати. Але це буде непрофесійно, адже ви ігноруватимете не телеканал, а позицію союзників у Альянсі, яку вам, як професіоналам, потрібно було б враховувати», – сказав тоді цей блискучий оратор.

Тож, незважаючи на процес роздержавлення, в Українській державі мають створюватись надійні канали комунікації, як з українським суспільством, так і зовнішнім світом.

Журналісти таких видань не «висиджують» інформацію в кабінетах, вони занурюються у вир подій, їдуть на передову, спілкуються з безпосередніми учасниками драматичних та сповнених історичного змісту подій, очевидцями яких ми є сьогодні. Завдяки таким ентузіастам, суспільство отримує об'єктивну й точну інформацію, зокрема щодо боротьби з російським агресором.

Сподіваюся, прискіпливий читач погодиться віднести наше Українське національне агентство «Укрінформ» до кола саме таких видань.

Від початку конфлікту Укрінформ був у вирі подій. 4 вересня 2014 року внаслідок ворожого обстрілу, який підло вівся по українських позиціях із території Російської Федерації, загинув наш товариш і друг, кореспондент Укрінформу Олег Задоянчук, який пішов на фронт у зв'язку з мобілізацією простим солдатом. Фотограф Укрінформу Маркіян Лисейко разом зі ще двома колегами з інших видань опинився в самому пеклі Іловайського «зеленого коридору», його знімки постають переконливим свідченням

тих трагічних подій та російських злочинів. Добровільно увійшов до лав Збройних сил наш відеооператор Євген Цариценко. Два роки прослужив командиром танкового екіпажу фахівець Укрінформу Петро Бей. Таких прикладів є чимало. Журналісти агентства не лише постійно тримали руку «на пульсі» антитерористичної операції й пізніше – операції Об'єднаних сил, деякі з них безпосередньо брали участь у цих подіях.

Укрінформ – це лише одне з українських видань, у яких активно реагують на пов'язані з війною події та доносять до суспільства достовірну та правдиву інформацію. Але наше агентство – чи не єдине державне джерело такої інформації, що робить нас додатково відповідальними. Адже саме з нами часто пов'язують відображення офіційної позиції української влади щодо подій в Україні та навколо її протистояння російській навалі.

Те, що відбувається нині між Україною й Росією – це не просто війна, це світоглядний конфлікт, конфлікт між майбутнім і минулим, між світлом і темрявою, між добром і злом.

Ми боремося не з Росією. Нинішня Росія лише ототожнює морокобісне та запорошене минуле. Ми всією країною відчайдушно увірвалися в майбутнє, до світла і свободи. Дасть Бог, витягнемо з цієї прірви й росіян, які точно не переселяться на Місяць або в африканські пустелі, аби позбавити нас свого сусідства.

Варто сказати, що активна позиція Укрінформу не сподобалася російським пропагандистам. Отож не складаються відносини нашого агентства з офіційною Москвою. Ще кілька років тому Укрінформ вимушено відкликав із Москви власного кореспондента Віталія Сича, на адресу якого лунали прямі погрози судового переслідування.

Зрештою, унаслідок нахабної провокації був заарештований наш власний кореспондент у Парижі Роман Сущенко, який прибув до Москви в приватних справах. Він уже більш як два роки перебуває в російській в'язниці. У вересні поточного року Верховний суд РФ залишив у силі вирок Московського суду, яким за сфабрикованими звинуваченнями в шпигунстві Роману Володимировичу «присудили» 12 років позбавлення волі. Такий суворий вирок пояснюється доволі просто – Роман не зламався, не визнав жодного пункту із висунутих проти нього звинувачень, зберіг незламну силу духу, чим викликав оскаженілу ненависть російських тюремників.

До цього я не можу залишатись байдужим. Душа болить за Романа, який нині, разом з іншими українськими політв'язнями, страждає за Україну, за любов до Батьківщини, за відданість професійному обов'язку та власній родині.

Сподіваюся, ці рядки прочитають українські дипломати. Хочу розповісти і вам. Уже в ув'язненні Роман створив дивовижні художні шедеври. Тюремники не погодилися передати йому олівці або фарби, тож підруч-

ними матеріалами, цибулевим соком, шматками хліба, звичайною кульковою ручкою він створював картини, дивлячись на які перехоплює подих. У нас, в агентстві, усі ці картини є. У ваших силах зробити так, щоби їх побачив світ, щоби солідарність з українським журналістом, якого підло та безпідставно ув'язнили при тоталітарному російському режимі, набула кольору та образів. Щоби люди, які приходять до українських дипломатичних установ, змогли відчутти біль та любов людини, яка страждає за власні переконання та за свободу своєї землі. Зі свого боку, Укрінформ готовий будь-яким чином сприяти організації таких експозицій та заходів.

У цьому контексті я хотів би сказати, що своєрідна увага кремлівських пропагандистів до Романа Сущенка стала наслідком його активної позиції на посаді власкора в Парижі. Варто згадати хоча б його ґрунтовні публікації щодо епопеї з процедурами передання Францією Росії потужних вертольотоносців «Містраль». У тому, що обурююча провалилася, є й заслуга нашого Романа. Цього кремлівські стратеги Сущенку не пробачили. Ми будемо боротися за нього, аж поки він не повернеться додому і знову не візьметься за виконання журналістських обов'язків у нашому Агентстві.

Але з цього прецеденту, як на мене, усі ми – державні інституції, дипломатичні установи, медіа-організації, – маємо засвоїти важливий урок. Фізична присутність наших журналістів за кордоном є важливим чинником. Я зараз говорю не лише про власних кореспондентів Укрінформу, які успішно працюють уже в десяти країнах світу, а й про українських журналістів за кордоном як таких. Адже вони не просто інформують громадськість України про події там, вони ставлять питання, спілкуються з колегами та офіційними представниками в країнах перебування, навіть фактом своєї фізичної присутності змінюють суцільне інформаційне поле.

Нещодавно Укрінформ став частиною Мультимедійної платформи іномовлення України. Мультимедійна платформа, напевно, уперше в новітній історії України демонструє системний підхід до української інформаційної присутності за кордонами країни. Що важливо – такий підхід допомагає представникам української влади усвідомлювати себе та країну як частину глобалізованого світу, шукати та знаходити правильні рішення, щоб у цьому світі Україна постала мирною, гордою й щасливою, на радість сусідам та власним громадянам.

...Щодо питання, чи може журналіст бути байдужим на війні. Мабуть, ні. Колись нас усіх батьки вчили розрізняти добро і зло, боротися з несправедливістю, поставати проти тиранії та не сприймати тиску. Війна проти України – з тієї ж низки боротьби добра і зла. У протистоянні російській агресії Україна має рацію, перед людьми й перед світом. Журналісти спільно з дипломатами можуть зробити так, щоби люди і світ про це дізналися. Ось така історія...

Oleksandr KHARCHENKO,
Director-General of the National
News Agency of Ukraine “Ukrinform”

HOW UKRAINE MAY CONVEY TRUTH ABOUT THE WAR TO THE WORLD

Abstract. The fifth year of confrontation with Russian aggressor and violent war in eastern Ukraine – which made the country to bleed – brought the cold understanding that this tragedy which was carried to the peaceful land of Ukraine, this dreadful mixture of cruelty, hostility, lies, military treachery and dishonour, this flow of a hatred and fear that every day pours into Ukraine from Russian “zombie boxes”, all these troubles will stay here for a long time. Therefore, we have to determine an evident thing. Those democratic norms of freedom of speech, pluralism, diversity of thoughts and views, which Ukraine has struggled for and continues to fight for so long – all these achievements were also stricken by the war.

They did not disappear but have clearly changed. War sharpened them. Occupation of Crimea and Russian aggression in eastern Ukraine divided the information space into the “black” and “white” where halftones are hard to find between.

Therefore, today calls for pacifism or non-acceptance of violence resemble readiness to capitulation and perceived as a part of hostile information game. However, what shall we do, if Ukrainian journalists are demanded the maximum pluralism from some international organizations and the unconditional adherence to the slightest nuances of freedom of speech from the Ukrainian authorities? How Ukraine can reveal all this “hybridity” of Ukrainian realia, so that European officials could understand it?

For instance, last autumn, a year after the correspondent of Ukrinform, Roman Sushchenko, had been illegally arrested in Moscow, we sent this news to three dozen European news agencies. Do you know how many agencies responded? The one. On the other hand, if a journalist of the France Press or the Associated Press gets illegally arrested in the same manner, you may not even doubt that support will be much more tangible.

Ukrinform has recently become a part of the Ukrainian Multimedia Broadcasting Platform. It is probably the first time in the modern history of Ukraine when media platform demonstrates a systematic approach to the Ukrainian information presence abroad. What matters is that approach helps the representatives of the Ukrainian authorities to assert themselves and the country as part of the globalized world, to seek and find the right decisions so that Ukraine is perceived as peaceful, proud and happy country, to the joy of its neighbours and its own citizens.

Keywords: Ukrinform, mass media, hybrid war, propaganda, Russian regime.